

Två recensioner av bok om medicinspråk

Eftersom denna bok är avsedd att användas både i undervisning av olika personalgrupper inom vården och av läkare i allmänhet har vi brett företräde för de största målgrupperna att recensera den.

Hans Nyman och Svenska Läkaresällskapet's kommitté för medicinsk språkvård. **Medicinens språk**. 216 sidor. Stockholm: Almqvist & Wiksell Medicin, 1996. Pris ca 250 kr. ISBN 91-634-1398-1.

EFTERLÄNGTAD LÄROBOK OM MODERNT MEDICINSPRÅK

Recensenter: Cecilia Carlén-Nilsson, museichef/lärare i medicinsk terminologi, Stiftelsen medicinhistoriska museerna i Lund och Helsingborg, och Majlis Aurér, vårdokumentationslärare och lärare i medicinsk terminologi.

För snart tio år sedan inrättade Svenska Läkaresällskapet en kommitté för medicinsk språkvård med representanter för Läkaresällskapet, Läkartidningen, Svenska språknämnden, Medicinskt terminologilexikon och Sjukdomsklassifikationen. Redan tidigare fanns Läkartidningens språkspalt, där problem inom det medicinska språkområdet behandlas.

»Medicinens språk», som nu utgivits, kan ses som en god frukt av kommitténs arbete och kan avnjutas i småportioner. Den ordinerar av författarna »som en god (även i betydelsen välsmakande) medicin mot känslor av otillräcklighet och främlingskap inför det medicinska språket».

Bokens kapitel är skrivna av olika författare. 14 av bokens 17 kapitel har författats av Hans Nyman, som är Läkaresällskapet's språkrådgivare och kommitténs sekreterare. Han har dessutom en lång erfarenhet av språkpedagogik. Det är ytterst värdefullt att en fackman inom det medicinska språkområdet tagit sig an denna uppgift. Länge har det saknats ett modernt läromedel skrivet av en språkexpert. Latinprofessor Gerhard Bendz' utmärkta lärobok »Latin för medicinare» skrevs för snart femtio år sedan och svarar där-

NYA BÖCKER

för inte mot de krav som ställs i dag av dem som skall hantera det medicinska språket. Kärnan i detta språk har sedan länge utgjorts av latinska termer med ett stort inslag av latiniserade grekiska ord.

Frigörelse från latin

Utvecklingen har i vår tid gått mot en allt större frigörelse från latinets språkräckt. Målsättningen är nu att använda det egna språket, svenskan, och att gå ifrån latinets sätt att kombinera ord, vilket kräver kunskaper i latinsk ordböjning. Men samtidigt upptäcker man att de latinska och grekiska orden är oumbärliga. Ju mer beroende vi blir av internationella kontakter, desto mer framträder den gemensamma strukturen i den medicinska ordskatte. Det finns olika regler för att anpassa de latinska och grekiska orden till svenska, engelska osv, men orden är i grunden desamma och har i de flesta fall samma betydelse.

I takt med frigörelsen från latinets språkform har grekiskan fått större betydelse som långgivare. Grekiskans behändiga sätt att kombinera stammar (ot-o-rin-o-laryng-o-logi) har bidragit till att många ord nu nybildas med grekiskan som utgångspunkt och utan att dessa nya ord anpassas till latinsk form.

Uppläggnings kan diskuteras

Mot bakgrund av denna utveckling kan man diskutera uppläggnings av boken, något som författarna efterlyser i förordet.

Tre viktiga moment i boken är latinsk formlära, latinsk ord-

bildning och grekisk ordbildning. Dessa behandlas i kapitlen 6–11.

I formläran delas orden in i ordklasser och efter böjningsmönster. Formlära är ett utmärkt och beprövat redskap vid språkinläring och bygger på en språkanalys med rötter i samma område som den medicinska terminologin, dvs den antika grekiska kulturen.

I ordbildningsläran sorteras orden med hjälp av de byggstenar, morfem, som ingår i orden. I kapitlet om grekiskan presenteras grekiska adjektivsuffix och substantivsuffix med många belysande exempel.

När det gäller latinsk ordbildning behandlas ordbildning på basis av verb i ett särskilt kapitel. Verben presenteras här i en alfabetisk förteckning med prov på adjektiv och substantiv som bildats av respektive verbstam, en välkommen nyhet i en lärobok i det medicinska språket!

I fråga om substantiv och adjektiv bildade med hjälp av olika suffix har Hans Nyman valt att integrera formlära och ordbildningslära och förteckna orden efter respektive böjningsmönster. I några fall har ord placerats i fel deklination, ascites och diabetes böjs enligt första deklinationen, likaså syndrome. Detta är ingen större katastrof. Orden förekommer aldrig i böjda former! Orden diabetes och syndrome kunde i stället ha tjänat som exempel på sammansättningar med prefixen dia- och syn-. Av de 45 ord som presenteras i fjärde deklinationen förekommer endast två i böjda former nämligen manus (hand) och genu (knä).

Önskvärda förändringar

En alternativ uppläggning av boken, som skulle ge större tyngd åt den nu alltför betydelsefulla ordbildningsläran, vore att samla de latinska suffixen och utöka den latinska ordbildningsläran i ett avsnitt som är uppbyggt på samma sätt som ett motsvarande grekiskt avsnitt. Detta skulle även underlätta vid sökandet i boken. Avsaknaden av ett alfabetiskt ordregister gör det också svårare att hitta i boken när man vill använda den som uppslagsverk. Förhoppningsvis kommer Lindsdögs nya medicinska ordbok (som snart är klar) att

kompensera den bristen eftersom där anges både ordens genus och deklinationstillhörighet.

Det hade varit en fördel om betoningen alltid markerats när den inte ligger på penultiman. Nu måste man gå tillbaka i boken och leta regler om man är tveksam. Man får en känsla av att Hans Nyman ibland gjort åverkan på språket genom påverkan av medicinare. Varför har annars t ex ett ord som retina fått den av en del medicinare använda betoningen retina, men ett ord som vesica fått behålla den korrekta betoningen, trots att ordet nog alltid i praktiken betonas vesica. (Streck under vokalen markerar tonviken.)

Några moment skulle man vilja föra närmare varandra i boken med tanke på undervisningen: De latinska prepositionerna kan presenteras före prefixen. I kapitlet om prepositionerna förklaras reglerna bakom dessa, och man får några exempel på vanligen förekommande prepositionsuttryck. Hans Nyman påpekar att aktiv inläring är onödig. Men varför missunna den intresserade läsaren denna möjlighet? Böjningsmönster för accusativ och ablativ hade inte tagit stor plats, men hade uppskattats av den språkintresserade. Latinets uttal och försvenskningen av latinska ord hör intimt samman men behandlas i början respektive i slutet av boken.

Ett tillägg till den grekiska delen vore de grekiska räkneorden som faktiskt har stor betydelse vid bildning av facktermer.

Lista över viktiga termer

Några kapitel kan betraktas som nyttillskott i en lärobok av detta slag, t ex det som behandlar »Några utmärkande drag i engelsk terminologi». Det ger mersmak, och intrycket är att det är för kort men ändå av stort värde i undervisningen.

Kapitlet om läkemedelspråket har många värdefulla upplysningar att ge en läsare med en utmärkt lista över viktiga termer.

Vid Universitetet i Lund pågick under hösten 1996 en tiopoängskurs i medicinsk terminologi för läkarsekreterare. Boken »Medicinens språk» användes där som kurslitteratur. Att boken lägger stor vikt vid kopplingen mellan latin-grekiska och moderna språk känns väsentligt, och man uppskattar mångfalden av exempel. Boken har varit lätt

att läsa och har bra förklaringar och intressanta exempel. Man skulle dock önska att den korrekturlästa mera noggrant. Antalet korrekturfel distraherar studierna.

Skämtsam ton gör boken njutbar

Hur termer i dagens medicinska språk speglar äldres tiders uppfattning om sjukdomar belyses i ett inledningskapitel där bakgrunden till den framväxande terminologin skildras. Ordförklaringar med kulturhistoriska glimtar ibland med skämtsam ton bidrar till att göra boken njutbar och kan kanske bidra till att avdramatisera latin. Medicinarnas uttal av latin (med extra långa vokaler) har gett de latinska orden en ödesdiger prägel som för tankarna till Falstaff Fakirs uttalande i »Envar sin egen professor»: »De döda språken kallas så på grund av den gravlika stämman varmed de fram-sågs av den erfarne översättaren.» •

GOD INSIKT I MEDICINENS SPRÅK BERIKAR VARDAGSARBETET

Recensent: universitetslektor Göran Wennergren, barnmedicinska kliniken, Östra sjukhuset, Göteborg.

Den utmärkta boken »Medicinens språk», som varit min underhållande kvällslektyr under senaste tidens bistra vinterkvällar, är utgiven av Svenska Läkaresällskapet och dess kommitté för medicinsk språkvård. Huvudförfattare och ansvarig för de flesta kapitlen är Hans Nyman, välkänd för Läkartidningens läsare. Medverkar med egna kapitel gör också andra medlemmar i Läkaresällskapets språkkommitté: Ulla Clausén, Jarl Holmén, Bengt I Lindskog (för övrigt just i dagarna aktuell även med en ny, helt reviderad upplaga av sitt lexikon »Medicinsk terminologi»), Stephan Rössner och Peter Wahlberg. Texten kryddas med kluriga teckningar av Lasse Persson.

Lärobok och nöjeslitteratur

Boken är utformad så att den ska fylla kursföringarna i ämnet Medicinsk terminologi i vårdokumentationsutbildningen (läkarsekreterarutbildningen) men den har förvisso ett intresse långt utanför den målgruppen. De flesta doktorer har ju sin gymnasieutbildning

NYA BÖCKER

på naturvetenskaplig linje. Våra kunskaper i de klassiska språken vilar därmed helt naturligt ofta på bräcklig grund. Boken kan ordineras som god, också i betydelsen välsmakande, medicin mot sådana eventuella tillkortakommanden. Även de språkitrasserade läkare som menar sig relativt väl behärska den terminologi vi dagligen använder oss av, tror jag mig kunna utlova åtskilliga aha-upplevelser och nya upptäckter.

Kapiteln om historisk bakgrund, språklig terminologi, ordbildning och uttal är lättillgängligt skrivna. För den som vill tränga djupare in i latin och grekiskan finns dock kapitel som ger rika möjligheter också till det.

Hans Nyman förmedlar på relativt begränsat utrymme imponerande mycket språklig kunskap. »Medicinens språk» kan därför läsas såväl mest för nöjes skull som användas som lärobok och uppslagsbok.

Språkinsikter bra för patientkontakten

Att förstå den egentliga betydelsen av de ord vi använder oss av och deras ursprung gör vardagsarbetet rikare och mer givande. Jag vågar också påstå att den kollega som har god insikt i medicinens språk och terminologi får lättare att kommunicera med sina patienter – och på så sätt faktiskt gör ett bättre jobb än utan denna kunskap. Slutkapitlet som skrivits av Bengt I Lindskog, Stephan Rössner och Peter Wahlberg ägnas åt just språket i den medicinska vardagen och kommunikationen mellan läkare och patient.

För de kolleger som vill genomskåda och förstå de termer som vi dagligen använder oss

av, och som vi har en intuitiv men faktiskt ofta ofullständig förståelse av, kommer boken att ge god behållning. •

Sår på danska

Finn Gottrup, Lars Olsen, red. **Sår. Baggrund, diagnose og behandling.** 276 sidor. Köpenhamn: Munksgaard, 1996. Pris 275 dkr. ISBN 87-16-11645-3.

Recensent: docent Harry Beitner, hudkliniken, Karolinska sjukhuset, Stockholm.

Under 1990-talet har det utkommit ett relativt stort antal böcker som tagit upp problematiken med kroniska sår. Orsaken till att ämnesområdet aktualiserats torde vara genombrott inom forskningen avseende sår-läkningsprocessen, vilket genererat en ny syn på omhändertagandet av kroniska sår. Den snabbt ökande kunskapsmassan har medfört att man inom EU alltmer diskuterar om sårvård skall bli en egen specialitet.

Samtidigt sker en utveckling av vårdkedjan, där man på flera håll i Europa etablerat »sår-läkningscentra». Så är även fallet i Köpenhamn. Föreliggande bok utgår från »Sårhelings Centret ved Bispebjerg Hospital».

Sår i ett kirurgiskt perspektiv

De olika avsnitten i »Sår. Baggrund, diagnose och behandling» har skrivits av en lång rad framstående danska specialister, som utifrån sina olika specialiteter ger en bred och initierad bild av olika sårtyperns karakteristika. Redaktörer är professor Finn Gottrup, som är en internationellt etablerad profil i sår-läkningskretsar, och Lars Olsen, som numera arbetar åt Leo Pharmaceuticals.

Boken är disponerad i en inledande allmän del följt av en systematisk genomgång av de olika sårtyperna i en speciell del. Denna uppdelning är lyckad, då den första delen är mer av lärobokskaraktär, där generella principer presenteras på ett föredömligt översiktligt sätt medan den senare delen mer kan nyttjas som uppslagsbok. Professor Gottrup är kirurg,

och detta avspeglar sig i boken som har ett mer kirurgiskt perspektiv vid en jämförelse med andra liknande publikationer.

Imponerande bredd

Bokens bredd är imponerande. Den innehåller genomgångar av immunologiska/metabola sår, sår orsakade av mutilationer, sår i munhålan, peristomala hudförändringar och sår m m. Naturligtvis ges en ingående presentation av de vanligaste sårtyperna såsom venösa, arteriella, vaskuliter, trycksår osv.

I samtliga kapitel förekommer ett stort antal tabeller, där såväl utredningsgång, differentialdiagnoser och indelningar i olika stadietyper m m på ett enkelt och överskådligt sätt sammanfattar innehållet. Dessutom är boken rikligt illustrerad med kliniska fotografier i fyrfärgstryck och kompletterad med schematiska teckningar, såväl i svartvitt som i färg. Trots ett omfattande innehåll har boken ett behändigt format och rymmer i läkarrockens ficka.

Lättläst danska

Man har helt avstått från referenser i sedvanlig mening, vilket gör boken oanvändbar för den som vill använda dessa utmärkta översikter för att skaffa sig ett eget källmaterial. Däremot avslutas varje kapitel med ett antal sparsmakade förslag på bredvidläsningslitteratur, och faktum är att man därvid får tillgång till ett urval av de väsentligaste moderna publikationerna inom ämnesområdet.

Boken är skriven på en lättläst danska och språket bör ej avskräcka svenska läsare. Författarna vänder sig uppenbarligen även till en svensk läsekrets. Detta då man genomgående anger svenska handelsnamn på beskrivna förband och farmaceutiska specialiteter. Av förordet framgår att man riktar sig till en bred läsekrets bestående av läkare, sjuksköterskor, fotterapeuter, farmaceuter etc. Emellertid är bokens utformning sådan att den i första hand ändå vänder sig till läkarkollektivet.

Innehållet i denna bok måste i dess väsentliga delar behäskas av dem som arbetar inom kirurgiska specialiteter, dermatologi, endokrinologi, geriatrik, infektion och allmänmedicin. Den rekommenderas därför i första hand till kolleger som genomgår eller nyigen genomgått sin ST-utbildning inom dessa specialiteter. •